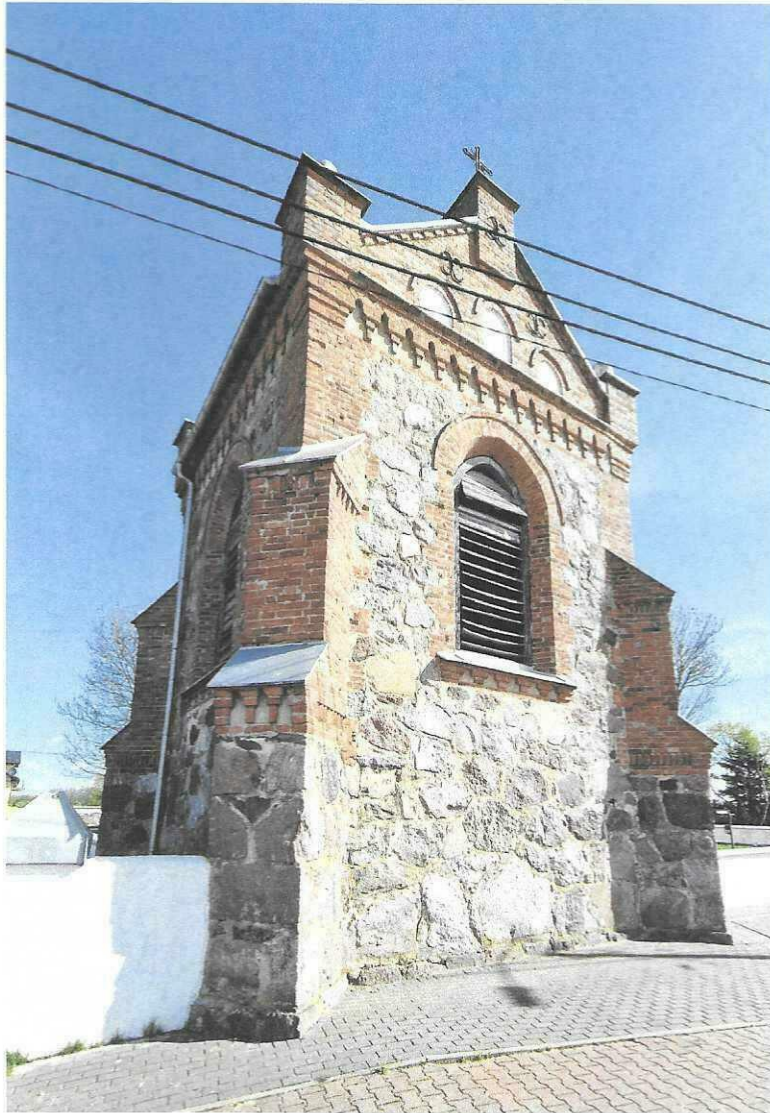

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-
RESTAURATORSKICH

dla

Drzwi wejściowych oraz prześwitów dzwonnych w dzwonnicy w
Piskach

Województwo Mazowieckie
Urząd Ochrony Zabytków
w Warszawie
Delegatura w Ostrołęce
ul. Kościelna 18
07-400 Ostrołęka
tel./fax (029) 77 22 38

Piotr Król - Konserwacja Zabytków
Ul. Sienkiewicza 4B/14; 09-100 Płońsk
NIP: 5671860962
tel. 512-247-369
krol.konserwacjazabytkow@gmail.com

Toruń, maj 2024

I. KARTA TYTUŁOWA

I.A IDENTYFIKACJA OBIEKTU

Drzwi wejściowe oraz prześwity dzwonne XVIII wiecznej dzwonnicy

Autor: nieznan

Czas powstania: 1791/4 ćw. XIX w.

Styl: Barokowo-klasycystyczny

Czas wpisania do rejestru zabytków: 12.04.1962

Nr rej. Zabytków: A-423

Właściciel obiektu: Parafia Rzymskokatolicka pw. Św. Jana Chrzciciela; Piski, ul.
Słowackiego 30, 07-407 Czerwin

I.B DANE DOTYCZĄCE OPRACOWANIA

Inwestor: Parafia Rzymskokatolicka pw. Św. Jana Chrzciciela; Piski, ul.
Słowackiego 30, 07-407 Czerwin

Instytucja prowadząca opracowanie: Piotr Król - Konserwacja Zabytków;
Ul. Sienkiewicza 4B/14, 09-100 Płońsk

Autor opracowania: Piotr Król, dyplomowany konserwator dzieł sztuki, nr
dyplomu: 202053

Miejsce i czas powstania opracowania: Toruń, maj 2024

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTEKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Ostrołęce
07-400 Ostrołęka, ul. Kościuszki 16
tel./fax (029) 764-22-38

II. WSTĘPNA ANALIZA HISTORYCZNA OBIEKTU

Parafia św. Jana Chrzciciela w Piskach była wzmiankowana w 1403 r., zapewne erygowana przez Jakuba z Korzkwi biskupa płockiego, natomiast pierwsze informacje o plebanie pochodzą z 1462 r. Pierwotnie kościół parafialny był konstrukcją drewnianą, która uległa zniszczeniu, bowiem kolejną drewnianą świątynię wzniesiono w 1551 r. Obecny murowany kościół parafialny został zbudowany w 1791 r. z fundacji Adama Jabłońskiego, pisarza ziemskiego łomżyńskiego, a konsekrowany w 1798 r. Gruntownie remontowany w 1888 oraz 1946 r. i w latach 1979-80¹, kiedy to wykonano betonową opaskę wokół fundamentów budynku, natomiast dzwonnica zbudowana w latach 1768-1778.

III. OPIS OBIEKTU

Dzwonnica została zbudowana w stylu neogotyckim obok zabytkowego, barokowo - klasycystycznego kościoła pw. Św. Jana Chrzciciela w Piskach. Dzwonnica wraz z kościołem i terenem cmentarza kościelnego jest wpisana do rejestru zabytków pod nr A-423. Zespół kościelny położony w środku miejscowości, przy drodze przez wieś, po jej północnej stronie. W kierunku północno-wschodnim od niego znajduje się plebania oraz budynek gospodarczy. Z pozostałych stron otoczony polami uprawnymi. Między cmentarzem przykościelnym a drogą wyodrębniony niewielki placik. Cmentarz przykościelny prostokątny, określony ceglano-kamiennym, otynkowanym murem, z bramami od strony południowej i północnej, oraz bramka od zachodniej. Brama południowa główna, na osi fasady kościoła. Wokół kościoła utwardzone obejście. Przy murze wschodnim szpaler lipowy. Kościół na środku cmentarza, z prezbiterium zwróconym ku północy. Dzwonnica w południowo.-zachodnim narożniku cmentarza, od wschodu elewacja główna, murowana z kamieni polnych, otoczków. Zbudowana na planie kwadratu, jednoprzestrzenna, prostopadłościenna, dwukondygnacyjna, nakryta dachem dwuspadowym. Naroża ze skośnymi, dwuuskokowymi szkarpami. Elewacje kamienne, górne uskoki szkarp oraz naroża ponad nimi ceglane. Zwieńczone ceglanym uskokowym gzymsem pod którym machikułowy fryz na tle tynkowanej w jego wysokości ściany. Na osiach kondygnacji górnych ostrołuczne prześwity dzwonne w ceglanych

¹ Izabella Galicka et al., „Z.11 Ostrołęka i okolice,” w *Katalog zabytków sztuki w Polsce. Tom X. Dawne Województwo Warszawskie*, red. Jerzy Z. Łoziński et al. (Warszawa, Polska Akademia Nauk, Instytut Sztuki, 1983), 32.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH

opaskach. W elewacji frontowej, wschodniej, drzwi wejściowe, odcinkowo zamknięte, w ceglanej opasce. Elewacje północna i południowa zwieńczone trójkątnymi szczytami dachów, wzniesionymi z cegły palonej. Szczyty obwiedzione uskokowym gzymsem, rozczłonkowane trojonymi otynkowanymi blendami, flankowane i zwieńczone cokolikami narożnymi zwieńczonymi ostrosłupami. We wnętrzu dzwonnicy posadzka betonowa, ściany otynkowane z otwartą konstrukcją stropów i zawieszenia dzwonów oraz dachu. Stropy drewniane, belkowe, nagie, z górnym deskowym pułapem. Belki wsparte na dwóch podciągach. Zawieszenie dzwonów drewniane, na belkach stropowych górnej kondygnacji. Prześwity dzwonne nieznacznie rozglifione, ościeżnicowe z deskową przesłoną. Więźba dachowa drewniana, krokwiowo-jętkowa. Dach kryty blachą ocynkowaną. Drzwi drewniane, futrynowe, jednoskrzydłowe, płycinowe, zbijanie na 65 gwoździ kowalskich.

IV. STAN ZACHOWANIA

Obiekty zachowały się w złym stanie, który przede wszystkim znacząco zaburza ich estetykę i walor artystyczno-architektoniczny, a ponadto ich obecna kondycja i agresywne, niszczące czynniki środowiskowe na działanie których są nieustannie wystawione, zagrażają bezpowrotną utratą materii zabytkowej. Cała powierzchnia stolarek pokryta jest kurzem, zaplamieniami oraz materią organiczną.

Na drzwiach oraz przesłonach prześwitów dzwonnich, szczególnie na całej powierzchni strony zewnętrznej, dostrzec można znaczne zniszczenia powłoki malarskiej polegające głównie na przetarciach i spękaniach, a sama powłoka zachowała się przeważnie tylko w rysunku usłojenia drewna. Drewno, zarówno drzwi jak i przesłony prześwitów dzwonnich jest zachowane w bardzo złym stanie. Jego struktura jest osłabiona, drewno jest rozwarstwione, widoczne są liczne pęknięcia i ubytki. Ponad to większość z przesłon uległa deformacji, wyginając się w łuk. Rozległe ubytki w belce progowej drzwi zostały uzupełnione zaprawą, najprawdopodobniej cementowo-wapienną, która jest spękana, kruszy się, a jej powierzchnia objęta jest działaniem korozji mikrobiologicznej. Drzwi nie posiadają sprawnego systemu zamkowego oraz klamki, zamykane są na wtórną kłódkę. Brakuje także jednego z łepków gwoździ.

V. PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Na zły stan zachowania obiektów miały wpływ m.in. brak profilaktycznej opieki, niewłaściwie prowadzone naprawy, działanie wody i zmiany temperatury czy czynniki mechaniczne.

Obiekty permanentnie narażone były/są na działanie wody (zwłaszcza ich zewnętrzna strona) w postaci opadów atmosferycznych oraz wilgoci występującej w powietrzu, co prowadzi do niszczenia powłok malarskich naniesionych na stolarki, ale również do destrukcji samego drewna i jego zmian wymiarowych (co związane jest także z powtarzającymi się cyklami namakania i obsychania drewna), co dobrze widoczne jest w przypadku belki progowej oraz większości przesłon prześwitów dzwonnych.

Należy również wspomnieć o zniszczeniach powstałych na wskutek urazów mechanicznych, które obserwujemy zwłaszcza w obrębie belki progowej drzwi wejściowych, oraz braku klamki. Z całą zniszczenia te są bezpośrednim skutkiem użytkowania obiektu. Za wyjątkowo nieestetyczny i pogłębiający procesy destrukcyjne (m.in. tworzenie się naturalnych wnęk, w których gnieździć się mogą mikroorganizmy) element stanu zachowania wymienić należy również pęknięcia oraz szczeliny w strukturze drewna oraz szczeliny występujące między poszczególnymi elementami stolarek.

VI. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

VI.A PRACE BADAWCZE I DOKUMENTACYJNE

Podstawowym celem konserwacji będzie powstrzymanie procesów destrukcyjnych i zabezpieczenie obiektów przed wpływem czynników niszczących. Działania o charakterze restauratorskim nakierowane będą na przywrócenie drzwiom oraz prześwitom dzwonnym w możliwie pełnym stopniu walorów historycznych i artystycznych z uwzględnieniem ich aktualnego stanu. Wszelkie zmiany wynikłe w prowadzeniu prac konserwatorsko-restauratorskich, takie jak pojawienie się konieczności zastosowania dodatkowych zabiegów konserwatorskich, będą na bieżąco konsultowane z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Warszawie Delegatura

w Ostrołęce. Prace dokumentacyjne i badawcze zakładają wykonanie dokładnej dokumentacji fotograficznej stanu zachowania obiektu przed konserwacją, prowadzonej w trakcie prac i wykonanej po ich zakończeniu. Cele i założenia konserwacji i restauracji drzwi wejściowych oraz żaluzji i dzwonnicy powinny uwzględniać fakt, że są one integralnym, eksponowanym i wyjątkowo narażonym na agresywne czynniki atmosferyczne elementem budynku.

1. Przeprowadzenie kwerendy archiwalnej, ikonograficznej, bibliograficznej. Opracowanie stanu badań konserwatorskich obiektu
2. Opracowanie mapy stanu zachowania obrazującej nawarstwienia historyczne, charakterystyczne uszkodzenia, ingerencje i uzupełnienia, która pozwoli na określenie zakresu wykonanych na przestrzeni lat remontów ścian.
5. Wykonanie dokumentacji powykonawczej prac konserwatorskich.

VI.B PRACE KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKIE

Drzwi

1. Wstępne zabiegi konserwatorskie
 - Podklejenie najbardziej odspojonych i narażonych na zniszczenie fragmentów stolarki 15% roztworem Paraloidu B-72 (Rohm&Hass) w toluenie
 - Wykonanie próbnej aplikacji środka solnego Adolit Holzwurmfrei (Remmers) w celu powierzchniowej likwidacji owadów i grzybów.
2. Demontaż
 - Demontaż wszystkich elementów metalowych za wyjątkiem zawiasów.
 - Zdjęcie drzwi z profilowanych, żelaznych haków na wewnętrznej opasce ościeżyny.
 - Demontaż profilowanych, żelaznych haków z zewnętrznej ościeżyny poprzedzony udokumentowaniem ich usytuowania.

W przypadku stwierdzenia dobrego stanu zachowania haków, wszelkie zabiegi konserwatorskie, którymi są objęte, powinny zostać przeprowadzone *in situ*.

- Demontaż zawiasów.
- Usunięcie wtórnego uzupełnienia cementowo-wapiennego z belki progowej.
- Montaż tymczasowych drzwi wykonanych z płyt OSB wraz z kłódkami.
- Demontaż przesłon z prześwitów dzwonnych.

3. Zabiegi konserwatorsko-restauratorskie

Elementy drewniane

- Przeprowadzenie właściwej dezynfekcji wszystkich elementów drewnianych ze szczególnym uwzględnieniem drewna objętego korozją biologiczną. Zaleca się staranne przesylenie drewna preparatem biobójczym na bazie IV rzędowych soli amonowych o szerokim spektrum działania, np. Preventol RI (C.T.S) w 5% - 10% roztworze wodnym.
- Oczyszczanie powierzchni stolarki z wtórnych i zniszczonych powłok malarskich metodami: chemiczną oraz fizykomechaniczną z użyciem regulowanego strumienia gorącego powietrza, skalpeli i miękkich szczotek.
- Prostowanie przesłon prześwitów dzwonnych z użyciem pary wodnej i obciążników.
- Właściwa impregnacja wszystkich elementów drewnianych preparatem na bazie żywicy poliuretanowej PU Holzverfestigung (Remmers), bądź 2%/3,5% roztworem Paraloidu B-72 (Rohm&Hass) w toluenie.
- Uzupełnianie ubytków w elementach drewnianych za pomocą flekowania, dwuskładnikowych żywic epoksydowych np. Araldite SV/HV 36 (C.T.S.) lub żywicą poliestrową Sintolegno (C.T.S).

Fleki powinny zostać dobrane z drewna tego samego gatunku co elementy stolarki, o możliwie jak najbardziej zbliżonym usłojeniu oraz sezonowane przez okres minimum 5 lat. Jeśli drewno użyte do wykonania fleków było sezonowane krócej, należy wzmocnić je środkiem PU Holzverfestigung (Remmers) aby zapobiec powstawaniu znacznych zmian wymiarowych.

- Odtworzenie kolorystyki drzwi oraz prześwitów dzwonach po uprzednim jej ustaleniu z przedstawicielem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Warszawie delegatura w Ostrołęce.. Zastosowanie systemu farb Everal Aqua Matt 10 (Tikkurila) bądź bejc Valtti Complete (Tikkurila) lub Valtti Plus Complete (Tikkurila).

Elementy metalowe

- Wszystkie oryginalne elementy metalowe należy oczyścić z wtórnych warstw malarskich oraz produktów korozji metodami fizykomechanicznymi.
- Uzupełnienie ubytku gwoźdźcia w ramie drzwi.
- Oczyszczone elementy należy osuszyć i odtłuścić acetonem i nanieść na nie inhibitor korozji.
- Naniesienie powłok zabezpieczających.
- Rekonstrukcja klamki oraz naprawa systemu zamkowego.
- Montaż elementów metalowych.

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Ostrołęce
07-400 Ostrołęka, ul. Kościuszki 16
tel./fax (029) 764-22-38

VI.C UWAGI

UWAGA 1:

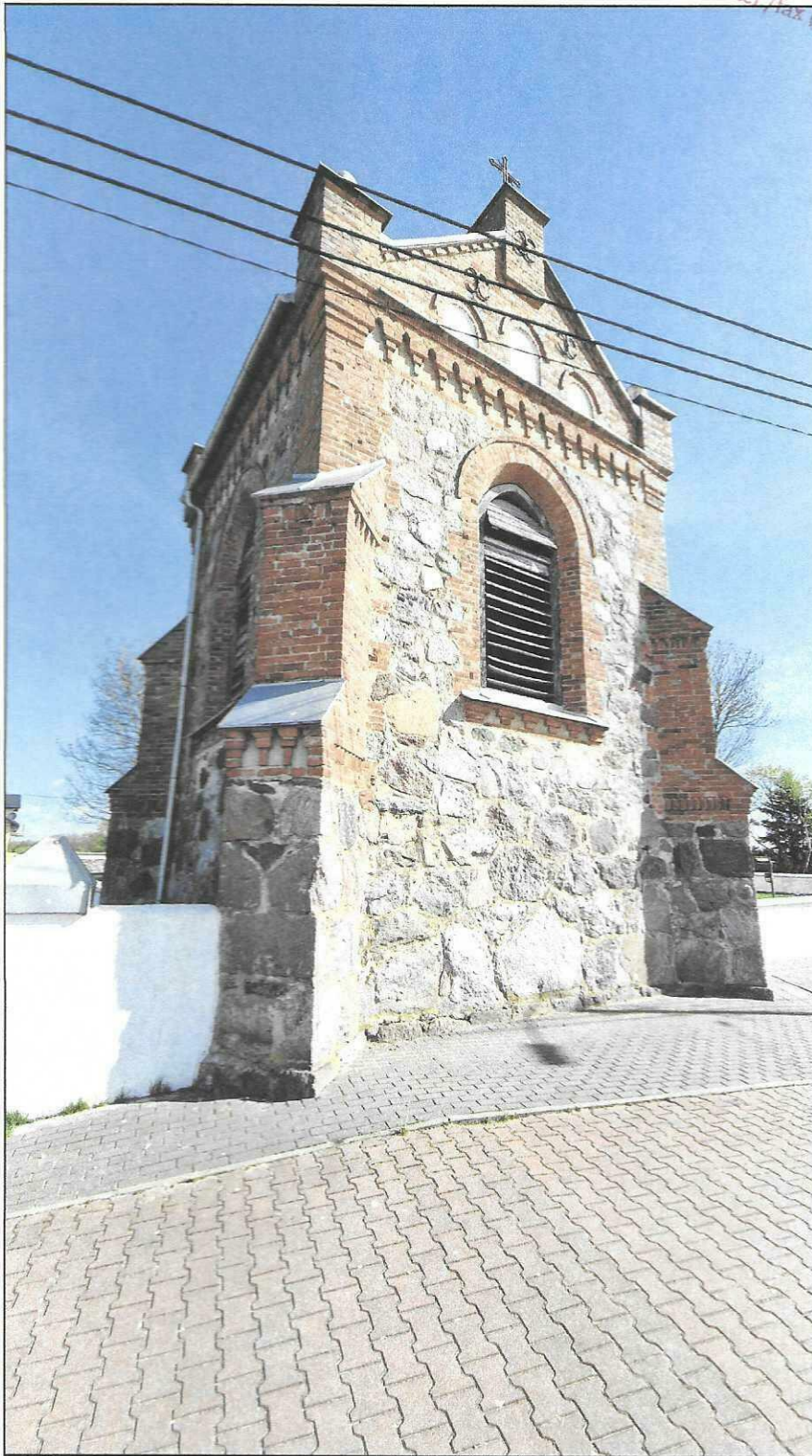
Wykonanie dokumentacji prowadzonych prac konserwatorsko-restauratorskich, zgodnie ze standardami określonymi w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych (Dz. U. nr 165, poz.987).

UWAGA 2:

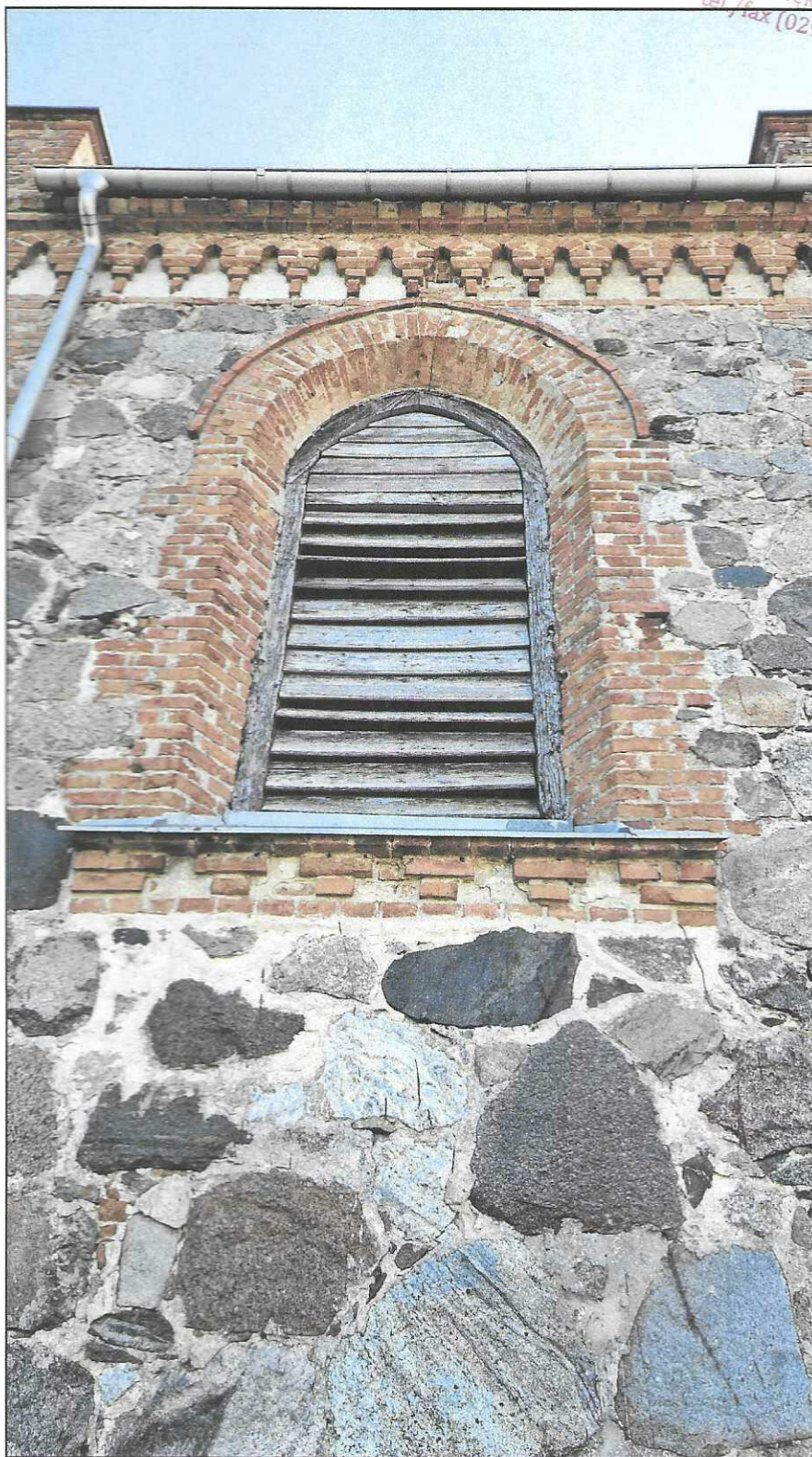
Jeśli podczas prowadzenia prac konserwatorsko-restauratorskich okaże się, że zawiasy funkcjonują w dobry sposób, a wszelkie elementy montażowe zachowane są w dobrym stanie, zaleca się wykonanie prac in situ.

VII. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

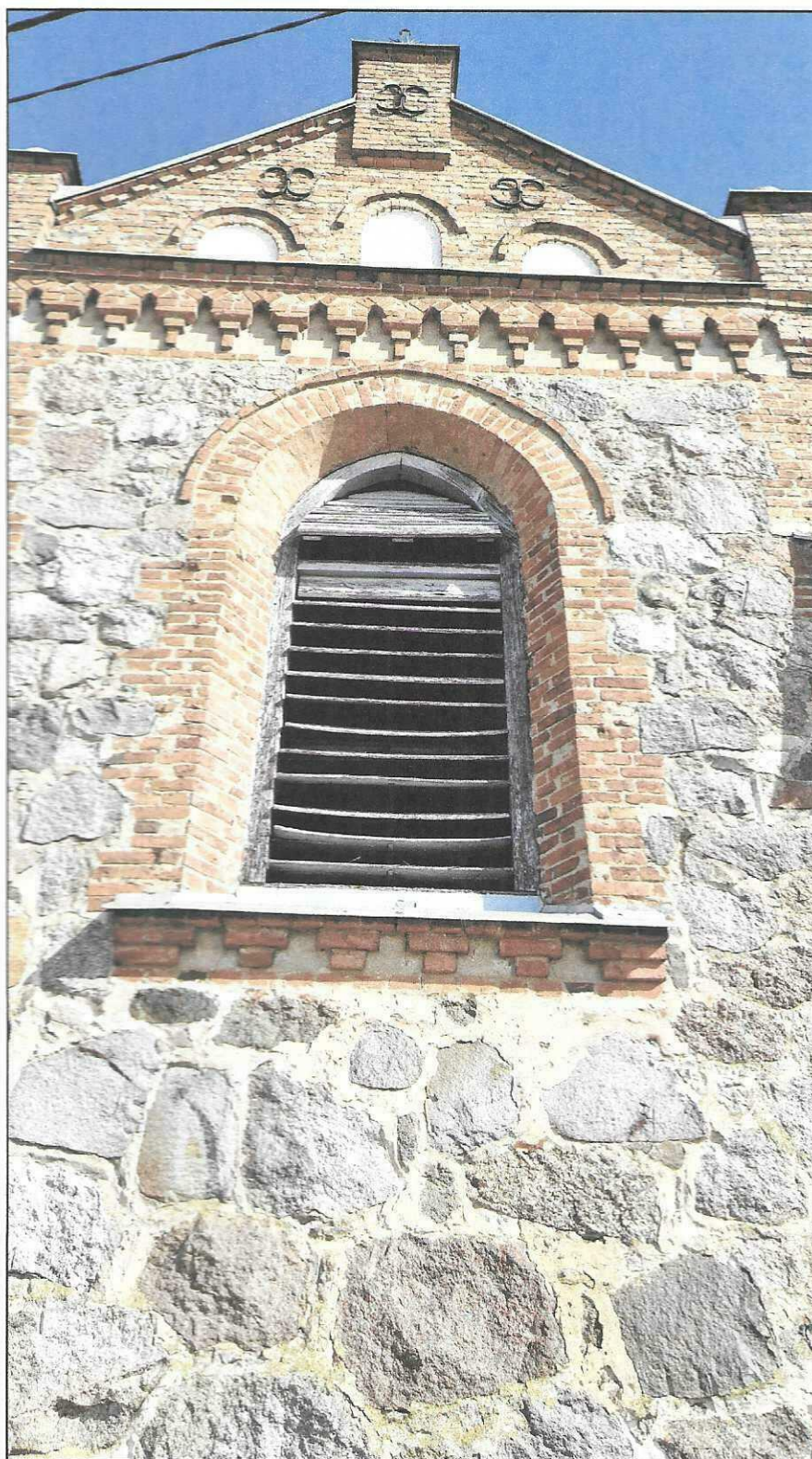
WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZARYTKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Ostrołęce
07-400 Ostrołęka, ul. Kościuszki 16
tel./fax (029) 764-22-33

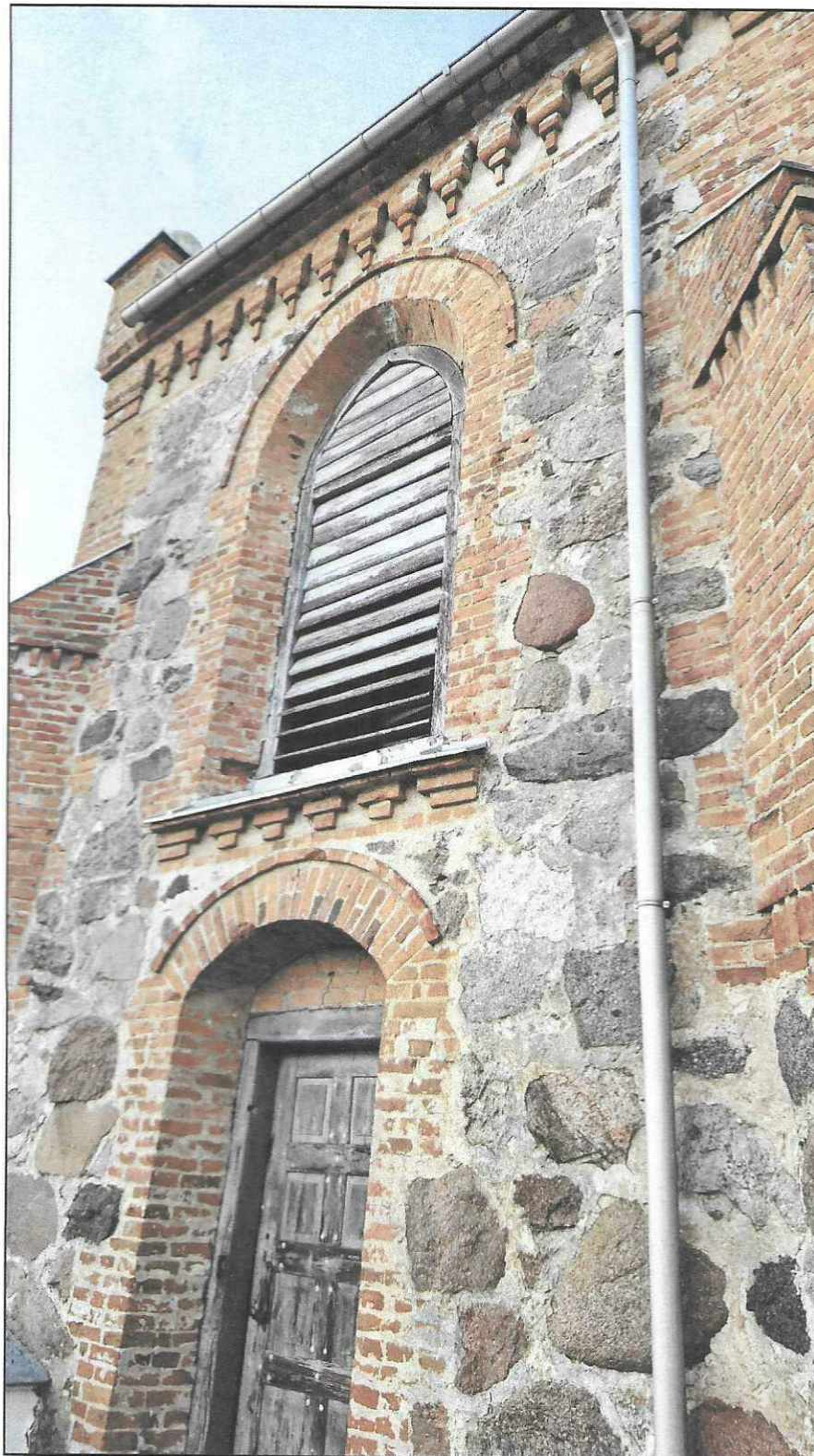
Fot.1: Piski; Dzwonnica, II poł. XVIII w.; stan obiektu przed konserwacją.

Fot.2: Piski; Dzwonnica, II poł. XVIII w.; stan obiektu przed konserwacją.

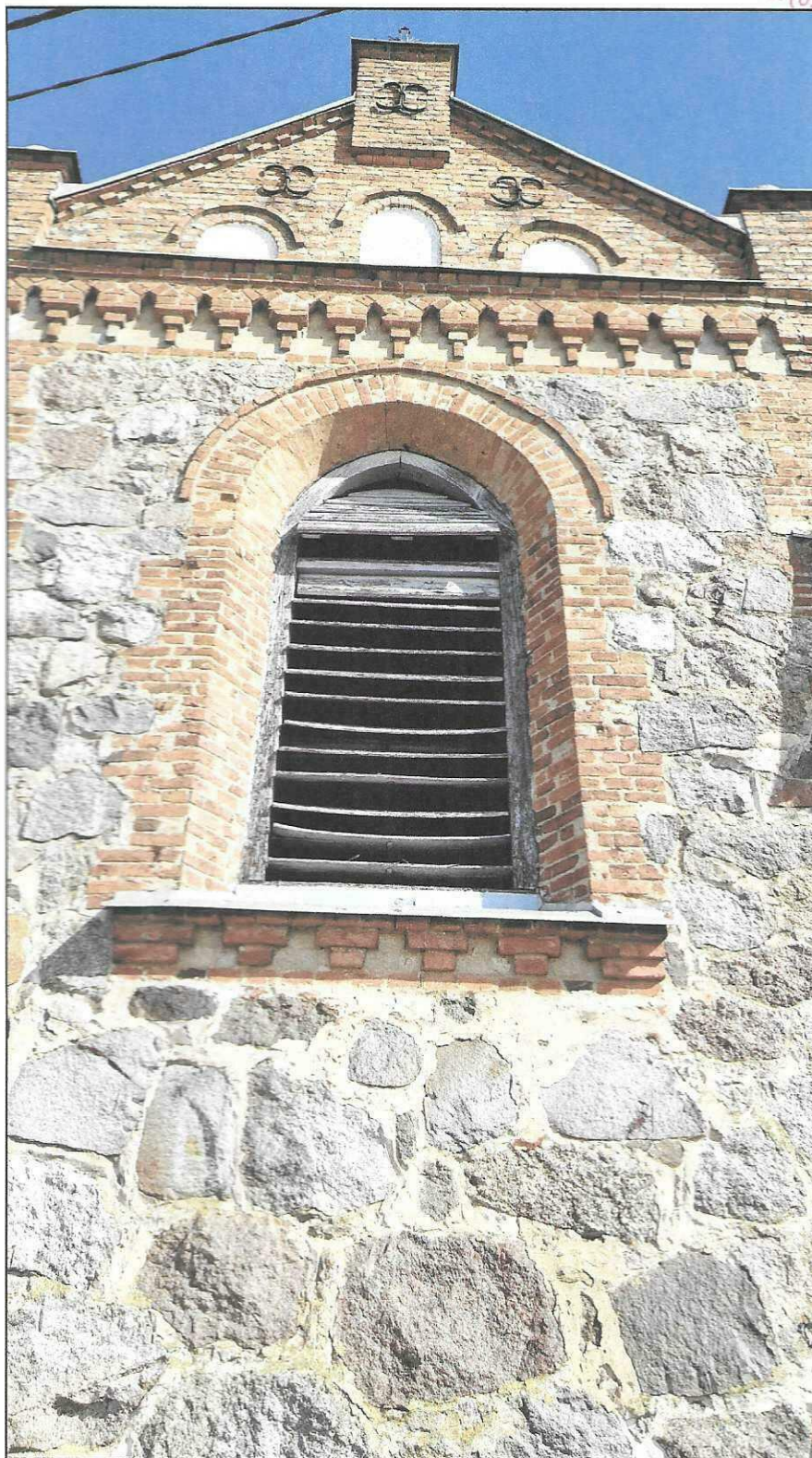
Fot.3: Piski; Dzwonnica, II poł. XVIII w.; stan obiektu przed konserwacją.

Fot.4: Piski; Dzwonnica, II poł. XVIII w.; stan obiektu przed konserwacją.

Fot.5: Piski; Dzwonnica, II poł. XVIII w.; stan obiektu przed konserwacją.

Fot.6: Piski; Dzwonnica, II poł. XVIII w.; stan obiektu przed konserwacją.

Fot.7: Piski; Dzwonnica, II poł. XVIII w.; stan obiektu przed konserwacją.